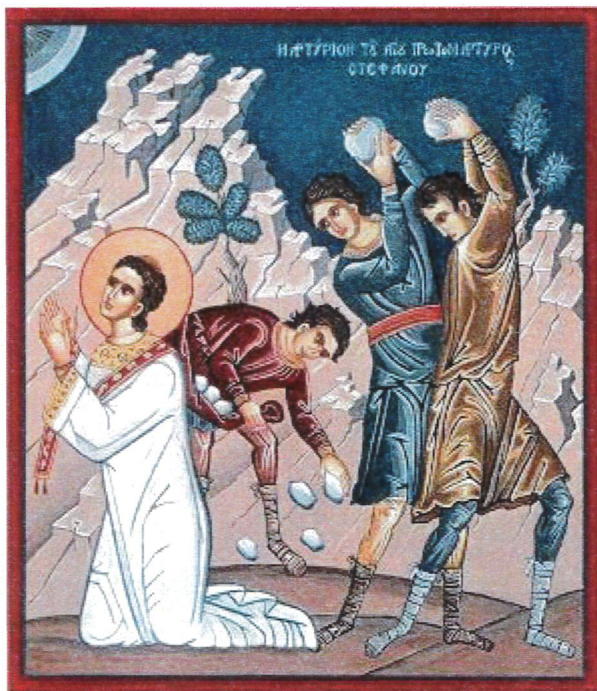
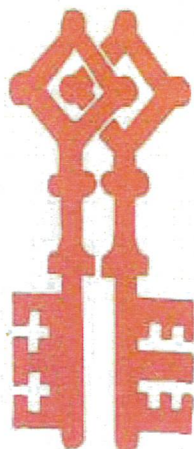
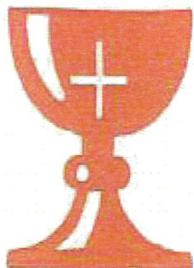
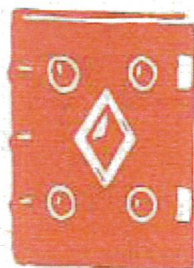

RE-FORMATIO

Meddelelser om Kirkelig Fornylse i Danmark

ISSN 0903-6113

"Herre Jesus, tag imod min ånd!" Steningen af Sct. Stefanus – kirkens første martyr Ap. Ger.7,54-60 Martyr betyder blodvidne, en, der vidner om Kristus indtil blodet.

Hadet mod Kristus er ikke aftaget med årene – tværtimod. Aldrig har så mange betalt med livet for deres vidnesbyrd om Kristus, som det er sket i det 20. årh. Se artiklen inde i bladet s. 7.

Redaktionelt

Kristus er opstanden!

En teologisk professor i Aarhus har for ikke så lang tid siden erklæret, at han ikke tror på Kristi legemlige opstandelse. Han begrundet det med, at det ville stride mod naturlovene. Naturlovene er altså højeste instans – ikke virkeligheden. Her må vi huske på, at naturlovene jo ikke er virkeligheden selv, men menneskeskabte teorier (såkaldte love) om virkeligheden eller – om man vil – fænomenerne. Kristi opstandelse er velbevidnet og strider således ikke mod virkeligheden eller fænomenerne – kun mod nogles teorier om virkeligheden.

Det er den gamle modsætning fra oldtiden og middelalderen mellem Platon og Aristoteles, mellem den tidlige skolastik (Anselm af Canterbury) og høj- og senskolastikken (Thomas Aquinenen, Dons Scotus). Naturlovene hører ikke fænomenverdenen til, men idéverdenen. De er teorier om fænomenerne og hører som teorier til idéverdenen. Det apostolske vidnesbyrd derimod er fuldt og helt knyttet til fænomenerne, til virkeligheden. Derfor skal vi ikke lade os imponere af overtroiske videnskabsmænd, der tror mere på deres teorier end på virkeligheden!

Man kan også anskue sagen på en lidt anden måde: Professor Svend Andersen kvier sig ved at tro på virkelighedens Gud, den hinsidige Gud, som er i stand til at gribe ind i denne verden – ”for Gud er alting muligt”. Han tror mere på en ”Gud”, der er dennesidig, iboende denne verden, nemlig i menneskers indbildning. Men en sådan Gud plejer man at kalde en afgud. Er professor Andersen så afgudsdyrker?

Jeg ved godt, hvad Andersen er bange for. Det er alt det religiøse sludder og overtro, som vores tid er inficeret med – helbredelser, åbenbaringer, healing, åndemaneri og lign. Selvfølgelig kan Gud gøre undere, men det er bare ikke sikkert, at det, der giver sig ud for at være undere, også er det. Dertil kræves tilforladelige vidnesbyrd – sådan som der er til Kristi opstandelse.

Lad os derfor nu i denne salige påsketid glæde os over Kristi legemlige opstandelse fra de døde!

Dette nummer:

Ud over de faste rubrikker, nemlig en prædiken af Peter Østerby-Jørgensen, hentet direkte fra hans nye prædikensamling, som bliver anmeldt af Hartvig Wagner, René Ydes liturgigennemgang, denne gang om Agnus Dei og bekendtgørelser om landskonvent og sommerlejr, rummer dette nummer 3 større artikler, som jeg gerne vil gøre opmærksom på.

Der er først spidsartiklen om kristenforfølgelserne i vor tid af Henrik Ertner Rasmussen. Det er væsentligt, at vi gøres opmærksom på kristenhadet i verden. Det kan ramme os, før vi aner det.

Dernæst er der en artikel om den nye pave, Benedikt XVI, tidligere kardinal Ratzinger. Den er skrevet af Roald Flemestad fra Oslo, der nu er generalvikar i den Nordisk Katolske Kirke (NKK), men tidligere formand for Kirkelig Fornylse i Norge. Roald Flemestad skriver først og fremmest om Ratzingers teologiske udvikling. Som stærkt påvirket af Augustin og kirkefædrene med en vis afstand til thomismen og opvokset i Luthers fædreland, er der meget at glæde sig over for lutherske kristne. Jeg kan oplyse, at sidste glædelige nyhed er pavelig tilladelse til at anvende kirkens klassiske messe fra 1570, endda på latin, som har været direkte forbudt siden 1969. Her gøres der alvor af, at Gud Herren er messens centrum og menigheden er menighed, ikke publikum.

Til sidst er der min anmeldelse af Monica Papazus aldeles fremragende bog om H.C. Andersen: ”I Guds klare solskin”. Den skal I virkelig læse. H.C. Andersens forfatterskab er et ”forfatterskab, der udspringer af et troende hjerte”.

God læsning!

Prædiken

Nu kom der bud fra englekor

Marie Bebudelse: Luk. 1,26-38

Afslutning med minikonfirmander

Salmer: 367,1-4 – 333 – 106 – 63 – 89 & 411,2 – 111

Af Peter Østerby-Jørgensen

Josef var ikke engang fyldt 50 år, da hans første kone døde, og han blev alene med sine halvvoksne drenge. Det gik ikke godt uden en kvinde i huset, så han forstod snart, at han måtte se at blive gift igen. Så kom han til at tænke på Anna og Joakim. De havde jo Maria. Alle talte om, hvor dygtig og smuk hun var, og hun var i den alder, hvor hun godt kunne blive gift.

Da Josef havde tænkt grundigt over det, gik han hen til Anna og Joakim og spurgte, om han måtte få Maria til kone. Anna og Joakim blev meget glade over, at Maria kunne blive gift med Josef; alle vidste, at han var en god og ordentlig mand. Maria havde heller ikke noget imod at blive gift med Josef; selv om hun hellere ville have haft en mand på sin egen alder. Maria og Josef blev forlovet med det samme; og det blev bestemt, at Maria skulle flytte hen til Josef et par dage efter; hun kunne bo i et gæsteværelse, indtil de blev gift, og så kunne hun straks begynde at hjælpe Josef og drengene: lave mad til dem, vaske deres tøj, gøre rent i huset.

En dag, da det var ved at blive forår, gik Maria en lille tur i haven. Josef og de store drenge var på arbejde, de mindre drenge var i skole. Maria havde skyndt sig med at vaske op, rede senge og feje gulvene, så hun kunne komme lidt ud, inden hun skulle lave middagsmad. Solen skinnede så varmt; det lugtede af forår, vintergækkerne og erantiserne blomstrede, og påskeliljerne havde stukket deres grønne blade op over den sorte jord. Et par fugle legede på græsplænen: Snart løb den ene efter den anden, snart fløj de et lille stykke, snart sad de stille og kiggede på hinanden. Det var nok en han og en hun, der var ved at finde hinanden. Så ville de snart bygge rede, lægge æg og få unger. Maria stod og faldt lidt i tanker: Hun skulle snart giftes. Så fik hun nok også børn. Hun ønskede sig mest en pige, der kunne løbe ud om foråret og plukke blomster til at pynte bordet med. Pludselig opdagede hun, at hun allerede havde stået længe og drømt om fremtiden; nu måtte hun ind og i gang med middagsmaden.

Den samme formiddag skete der noget i Himlen. I Himlen bor Faderen og Sønnen og Helligånden. Det er de tre tilsammen, vi kalder Gud. Far og Søn og Ånd. Englene bor også i Himlen; der er mange slags engle, og Gud bruger dem til forskellige slags opgaver. Når englene ikke har andet at lave, har de travlt med at tilbede Gud.

Den formiddag sad Gud Far og så ned på jorden. Han sad længe, som om Han tænkte på noget; men pludselig så Han op, som om Han havde bestemt, hvad Han ville. Så kaldte Han på sin Søn og sagde: "Har du set menneskene?" – "Ja, Far," sagde Han; Han forstod ikke rigtigt, hvorfor Hans Far spurgte om det.

"Kan Du huske, da vi skabte menneskene? Først skabte vi verden, for at der kunne være et sted, hvor menneskene kunne bo, og så skabte vi menneskene, for at vi kunne have nogle at elske, og for at de skulle elske os og elske hinanden." – "Ja, Far, det kan jeg godt huske," sagde Sønnen; men Han forstod stadigvæk ikke rigtigt, hvor Hans Far ville hen.

"Men se, hvordan det er gået," sagde Gud Far, "menneskene troede, at de var klogere end os, og så begyndte de at gøre ting, som vi havde sagt, at de ikke måtte. Nu elsker de ikke rigtig os længere, og de elsker heller ikke hinanden. Tværtimod: De er tit onde mod hinanden, og så bliver de også bange for hinanden." – "Det er rigtigt, Far," sagde Sønnen, "er det også derfor, de alle sammen dør?"

"Ja, det er derfor," svarede Gud Far. "Menneskene tror, at de kan leve uden os; men det er der ingen, der kan, og derfor dør de. Det er de godt nok ulykkelige over, og så prøver de at finde ud af, om ikke de kan undgå at dø på en eller anden måde. Men de tænker slet ikke på, at de bare skal vende sig til os, fordi det er os, Livet kommer fra. Det er det, jeg har siddet og set på og tænkt over her til morgen. Jeg er så ked af, at det hele er gået så galt. Men jeg har bestemt, hvad jeg vil. Jeg vil sende dig ned til dem; hvis du da vil? Så skal du fortælle dem om os, fortælle dem, at det er os, Livet kommer fra. Vil du det?" – "Ja," sagde Sønnen, "men hvordan skal det gå til?"

"Det skal jeg nok forklare dig," sagde Gud Far. "Men du skal høre en ting mere. Når du kommer ned på jorden, ned til mennesker, så skal du finde dig i, at de slår dig ihjel. Men du skal kun være død i tre dage, så gør jeg dig levende igen. Så må menneskene da kunne fatte, at Livet kommer fra os. Ja, så må de kunne fatte, at hvis de skal vinde over døden og alt det onde, så må de have dig til at hjælpe dem. Vil du stadigvæk, når du nu véd, hvordan det skal gå til?" – "Ja," sagde Gud Søn igen; "Far, du elsker menneskene; men det gør jeg jo også. Derfor vil jeg. Men du har ikke fortalt mig endnu, hvordan det skal gå til?"

"Jo," sagde Gud Far, "du skal blive et menneske sammen med menneskene på jorden. Ja, du skal blive ved med at være Gud; men samtidig skal du være et menneske. Jeg er din far; men du skal have en mor på jorden. Du skal begynde inde i hendes mave ligesom et lille barn, før det bliver født. Og så skal du fødes og vokse og blive stor, og så skal du begynde at fortælle mennesker om os og om det Liv, der kan vinde over døden og alt ondt. Det har jeg bestemt; ja, det er allerede meget længe siden, at jeg bestemte det. Jeg har også bestemt, hvem der skal være din mor, og i dag skal hun have det at vide."

Så kaldte Gud Far på en af englene: "Gabriel," sagde Han, "flyv ned til Jomfru Maria i Nazaret i Galilæa. Du véd, hun er forlovet med tømreren Josef, den gode og skikkelige mand. Fortæl hende, at hun skal være mor til min Søn. Han skal nemlig blive et menneske for at blive en frelser for alle mennesker."

Maria var lige begyndt at lave middagsmad, da hun mærkede, at hun ikke var alene i køkkenet. Da hun vendte sig, så hun en mand i hvidt tøj. Det var ikke en,

hun kendte; hun havde aldrig set ham før; det var i hvert fald ikke en der fra byen. Og så blev hun bange. Men den fremmede bukkede dybt for hende og sagde: "Vær hilset, du benådede, Herren er med dig." Det gjorde hende bare endnu mere bange.

Men den fremmede fortsatte: "Frygt ikke, Maria! Jeg er Guds engel Gabriel. Gud har bestemt noget om dig, og Han har sendt mig, for at jeg skal fortælle dig om det. En lille dreng skal begynde at vokse i din mave; og når Han bliver født, skal du give Ham navnet Jesus. Den dreng er Guds Søn. Han skal være en stor konge, og Hans rige skal være evigt."

Maria var ikke slet så bange mere; men hun undrede sig. Hvordan skulle hun blive mor til Guds Søn? Hvordan skulle Han begynde at vokse i hendes mave? Og så spurgte hun forsigtigt: "Hvordan skal det gå til?"

Gabriel svarede: "Guds Helligånd skal få det til at ske. Drengen er jo Guds Søn; Han er et helligt barn. Gud kan sagtens få den slags til at ske, når Han vil." Maria nikkede; hun tænkte, så hendes hoved var ved at sprænge.

Men Gabriel sagde: "Du kan nok huske din tante Elisabeth, der er gift med præsten Zakarias. De har aldrig fået børn, og nu er de gamle. Men om tre måneder skal Elisabeth føde. Det bliver en dreng. Gud kan sagtens få den slags til at ske, når Han vil."

Så sagde Maria: "Hvis Gud virkelig kan bruge mig til mor for sin Søn, så vil jeg også gerne være det. Jeg vil jo helst prøve at gøre det, Gud vil." Men i samme øjeblik hun havde sagt det, var Gabriel væk igen, lige så hurtigt og lydløst, som han var kommet.

Maria var helt forstumlet i hovedet, ligesom hvis man bliver vækket midt i en drøm. Var det hele måske noget, hun havde drømt? Nej, hun vidste alligevel godt, at det var det ikke. Og hun kunne huske hvert eneste ord, englen Gabriel havde sagt. Guds Søn. En stor konge. Et helligt barn.

Hun så ud ad vinduet. Ude på græsplænen, i nærheden af det sted, hvor påskeliljerne groede, der sad fugleparret stille og kiggede på hinanden. Så fløj hannen op i et lille træ lige ved siden af, og der satte han sig til at synge. Han var nok rigtig glad; han havde nok fundet en lille kone, og nu drømte de om sommer og fugleunger. Men Maria gav sig til at lave middagsmad.

Nogle uger senere kunne hun mærke, at der begyndte at ske noget inden i hende. Det måtte være barnet, der begyndte at vokse. Så havde hun altså set Guds engel Gabriel. Så havde Gud altså bestemt, at hun skulle være mor til Hans Søn. Og så

var hun lige pludselig overbevist om, at nu begyndte en helt ny tid på jorden, nu skulle mennesker lære at kende Gud på en helt ny måde, nu kom det Liv, som ondskab og død ikke skulle vinde over.

Da det blev vinter igen, blev Marias barn født i en stald i Betlehem. Han fik navnet Jesus. Men vi skal ikke fortælle hele historien om Ham i dag; der bliver fortalt et stykke af den historie her i kirken hver søndag.

Da vi blev døbt, kom vi selv med i historien om Jesus, og når vi går i kirke og til alters, bliver det sagt til os: I er stadigvæk med i den historie. Gud elsker jer, Jesus elsker jer. Og Jesus vil hjælpe jer med at vinde over døden og over alt ondt. Så kan vi bare føje en lille bøn til: Jesus, hjælp mig med at tro på dig og på din Far – nu og altid.

Kirken i Verden

Kristenforfølgelse - levende nutid

Sammenhæng mellem kristen mission og martyrium

Af Henrik Ertner Rasmussen

"Martyrernes blod er kirkens udsæd," sagde kirkefaderen Tertullian (155-230). Man berettede ofte om, hvordan martyrernes uforfærdede eksempel fik folk til at undersøge, hvad det dog var, som fik folk til at forsvare alt, selv livet, for denne korsfæstede mands skyld, ham, som var kendt som Kristus.

Lidt missionsstatistik

For nylig udsendte det ellers helt igennem verdslige nyhedsbureau Reuters et nyhedstelegram om, at antallet af mennesker, der bekender sig til den kristne tro, stiger med 175.000 personer hver dag! Den kraftigste vækst sker i lande, hvor muslimer og hinduer udgør flertallet af befolkningen, og hvor fanatisk islamisme, henholdsvis hinduisme gennem de senere år har fået vind i sejlene. Det gælder f.eks. Indien og Indonesien. I 2005 blev der ifølge telegrammet fra Reuters dannet ca. 50.000 nye husmenigheder i Indien, og i Indonesien er antallet af kristne siden selvstændigheden i 1945 vokset fra ca. 8 % af befolkningen til nu ca. 30 %. I Iran resulterede ca. et århundredes missionsindsats frem til 1979 i et antal troende af persisk baggrund på ca. 5.000. (Dette antal omfatter ikke de flere hundrede tusinde af assyriske eller armenske

kristne). Fra 1979 og frem, dvs. under det fundamentalistiske ayatollahstyre, er antallet vokset til flere hundrede tusinde.

Missionsstatistikker er ganske vist altid behæftet med en vis usikkerhed, men væksten er under alle omstændigheder så markant, at yderligtgående repræsentanter for de hidtidige flertalsreligioner, islam og hinduisme, er så alarmerede over udviklingen, at de snart sagt ikke skyr noget middel til at bekæmpe kristendommen, heller ikke vold og væbnede troppekampagner, som det er sket i store områder af Indonesien. I Iran skruer det islamiske styre bissen på over for den voksende husmenighedsbevægelse, men også de eksisterende, godkendte kirker, mærker presset.

Man mindes uvilkårligt versene fra Luthers salme "Vor Gud han er så fast en borg": *"Den gamle fjende led er nu for alvor vred, stor magt og argelist han samler mod os vist."* Men Luther går jo videre og siger: *"Men med os står den rette mand, omgjordet med Guds vælde. Det er den Herre Krist, og sejer får han vist."*

Martyrernes århundrede

Den kristne kirke har altid gennem sin næsten 2000-årige historie måttet se til, at nogle af dens bedste medarbejdere måtte lade livet for Jesu vidnesbyrds skyld. I intet århundrede er det sket for så mange som i det 20. århundrede, der med rette kan siges at være martyrernes århundrede. Det var også det århundrede, hvor kristendommen havde dramatisk fremgang og blev udbredt med en kraft, som kun har sit sidestykke i de tre første århundreder af kirkens historie, hvor hele Romerriget blev kristnet.

På alle kontinenter fejres der nu mange steder kristne højtider som noget selvfølgeligt, men mange steder sker det under stadige trusler fra fanatiske antikristne horder om voldelige overfald på de kristne, hærværk mod deres bygninger og nedbrænding eller endog bombning af kirker. Alligevel fortsætter vore forfulgte brødre og søstre i Kristus ufortrødent deres vidnesbyrd. Nogle steder vælger en del kristne dog at flygte for overhovedet at redde livet, som det for eksempel sker i Irak. Mange irakiske kristne lever nu som flygtninge i nabolandene, mens nogle få er sluppet igennem de vestlige landes asyl-nåleøje.

Når kristne må lide for troen eller ligefrem bliver martyrer, er det ikke en skæbne, de selv opsøger, men noget, der overgår dem, ene og alene fordi de ønsker at praktisere deres kristne tro og ikke vil afsvære den, end ikke på skrømt. Dette er vigtigt at fremhæve i en tid, hvor selvmordsterrorister især i islamiske sammen-hænge omtales som martyrer. I palæstinensiske medier fremmer man den såkaldte martyrkult, selv over for børn i seksårsalderen. "Martyriet" kaldes "shahada," et ord som direkte oversat betyder vidnesbyrd,

præcis ligesom det græske ord *martyreia*. Man opdrager børnene til at tro fuldt og fast, at en selvmordsbombe-aktion er noget godt, noget at stræbe efter, ja, det er "sødt," ifølge de klip jeg har set fra børneudsendelser på palæstinensisk tv.

Men lad det være slået fast med syvtommersøm: Selvmordsterrorisme har intet med martyrium at gøre i kristen forstand. En kristen martyr er et vidne om Jesus, et vidne, der hverken anvender vold eller magt for at kunne dyrke sin tro på Jesus som Frelser og Herre i forkyndelse, lovsang, tilbedelse og/eller barmhjertigheds-gerninger over for sin næste. Derfor skal vi også huske på martyrerne og holde dem i ære, fordi de har vist os, at det går an at stole på, at Helligånden giver kraft til at stå imod fristelsen til at falde fra i det afgørende øjeblik. Det er godt at have menneskelige forbilleder, og det viser Bibelen os i øvrigt selv i Hebræerbrevet kap. 13 v. 7: *"Tænk på jeres ledere, som har talt Guds ord til jer, betraget udfaldet af deres livsløb og efterlign deres tro."*

Martyriet i kirkens forkyndelse

Martyriet må tilbage i kirkens forkyndelse. Vi ved ikke, hvornår vi kan komme i den situation, at vi stilles over for valget mellem at bekende troen på Kristus eller at blive udsat for diskrimination eller direkte forfølgelse. Troen på bibelsk kristendom er allerede under pres, og ofte fornemmes det, at presset kommer fra kredse, som vil fremme en mere eller mindre udvandet udgave af kristendommen. På den anden side skal vi også passe på, at vi ikke udelukker muligheden for, at de, som ikke 100 % går ind for de konservative kredse for Bibel og Bekendelse, kan blive vore brødre og søstre i lidelsen for den bekendende kristentro. Vi skal kende djævelens strategi, som går ud på at slå så mange kiler som muligt ind mellem dem, som ufortrødent bekender troen på Gud Fader, Søn og Helligånd, og som er villige til at betale prisen. I Indonesien er i hvert fald én kvindelig reformert præst død for sin tros skyld. Hun blev myrdet af en fanatisk muslim, som skød hende, mens hun stod på prædikestolen i sin kirke, og hun var kendt som en inspirerende prædikant, der også satte et godt eksempel i at vise broderkærlighed.

Med sådanne kendsgerninger in mente kunne man tænke sig, at det ikke ville være svært at være forberedt på forfølgelse og martyrium for Kristi skyld. På en bekendelseskonference i Tyskland for nylig blev spørgsmålet stillet, hvordan man bedst kunne forberede sig på forfølgelsessituationen. Der var teologer som mente, at man slet ikke kunne forberede sig derpå, mens andre mente, at det er muligt. Mit eget bud er, at vi ifølge 1. Peters Brev kap. 4 v. 12-14 i hvert fald ikke skal undre os, hvis forfølgelsen overgår os. Apostelen skriver her: "I kære, I skal ikke undre jer over den ildprøve, I er ude for, som var det noget fremmed, der skete med jer; men glæd jer, når I deler Kristi lidelser, så at I også kan juble af

glæde, når hans herlighed åbenbares. Hvis I bliver hånet for Kristi navns skyld, er I salige, for herlighedens ånd, Guds ånd, hviler over jer.”

Et grundvilkår

Forfølgelse for Kristi skyld er tilsyneladende et grundvilkår, som enhver, der vil være Kristi discipel, må belave sig på. Bedre forberedt kan man nok ikke blive, end hvis man følger kaldet til Kristi efterfølgelse i fuld bevidsthed om, at det kan koste det samme, som det kostede de fleste apostle og tusinder af senere generationers kristne. Selv i det fredelige, tolerante Danmark må en discipel være bevidst om, at kaldet til efterfølgelse kan føre til langt mere ufredelige lande og til områder, hvor kristendommen er ny, og hvor modstanden mod forkyndelsen er stærk, og hvor det mærkes både på det åndelige og det fysiske plan. Det værn, disciplen har, er beskrevet i Paulus’ Brev til Efeserne, kap. 6, v. 11-12: ”Ifør jer Guds fulde rustning, så I kan holde stand mod Djævelens sniglob. Thi for os står kampen ikke mod kød og blod, men mod myndigheder og magter, mod verdensherskerne i dette mørke, mod ondskabens åndemagter i himmelrummet.”

Hvis efterfølgelsen så koster det fysiske liv, er der trøst at hente, ikke alene i Jesu løfter, men i at se tilbage på kirkehistorien, hvor et martyrium kunne udløse en steppebrand af en vækkelse, som førte til at flere tusinde nye tunger kom til for at prise og ære Herren Jesus Kristus.

Alligevel må det fastholdes, at en ambition om at dø martyrdøden for Jesus kan være usund, hvis ikke den er afbalanceret af en lige så stor ambition om at leve for Jesus så længe som muligt. Det kan måske være en større udfordring! Og et martyrium som den hellige Polykarps, hvor han døde i en høj alder, er vel ikke mindre værd end den sandsynligvis langt yngre Stefanus’ martyrium. Stefanus var bare heldig, at han levede på det tidspunkt, hvor Det nye Testamente endnu var ved at blive til, og derfor er hans navn mere kendt i kristenheden end Polykarps.

Lider ét lem, lider alle

Under alle omstændigheder, selv hvis ikke vi som disciple kommer i nærheden af frontlinjerne for evangeliets udbredelse, skal kristne være bevidste om, at de meddisciple, som lider for Kristi skyld, er lemmer på det samme legeme, og ”lider én legemsdel, så lider også alle de andre” (Paulus’ 1. Brev til Korintherne kap. 12, v. 26). Denne medliden er en vigtig dimension i forkyndelsen, i liturgien samt i det private andagtsliv. I kirkebønner fra kirkens første århundreder ses eksempler på forbøn for de brødre og søstre, som må henslæbe deres liv i bjergværker som straf for deres tilhørsforhold til Kristus. Der må simpelt hen slås til lyd for, at kirkebønnen altid omfatter brødre og søstre, som

lider for deres tros skyld! Når man kan gøre det til lovlig forskrift, at der i Den danske Folkekirke skal bedes for dronningen samt de andre medlemmer af kongehuset, må det også kunne gøres obligatorisk at bede for forfulgte kristne.

* * *

Tilbud fra Re-formatio’s Forlag!

På landskonventet i København 17.-19. maj tilbyder forlaget bogpakker med 5-7 af forlagets tidligere udgivelser til en samlet pris af kr. 100,-. Kan bruges som gaver.

Tlf. 8653 8008

Den romersk-katolske kirke

Den loyale oprører

Om Josef Ratzinger/ Benedikt XVI

Af Roald N. Flemestad, Oslo

Den paradoksale overskrift er et forsøg på at udtrykke Josef Ratzingers sammensatte personlighed og banebrydende virke – fagteologen som i april 2005 blev valgt til pave Benedikt XVI. Som akademiker har professor Ratzinger løbende evnet at indtage overraskende standpunkter. Denne frihed er desto mere udfordrende som gennemgangstemaet i hans teologiske tænkning har været – og er – ønsket om at komme til rette med det, som egentlig skete ved Det andet Vatikanerkoncil.

En omstridt mand

Al den stund tolkningerne af det, som egentlig var koncilets mening, står skarpt mod hinanden, har Ratzinger ikke kunnet undslippe konflikt og kritik. Kontroverserne har givet ham øgenavne som ”der Panzerkardinal” og ”God’s Rottweiler. Hans milde personlighed, utvivlsomme saglighed og åbenbare dialogvilje lader tilnavnene fremstå som det rene sniksnak.

Personlig integritet

En anden sag er, at fagteologen Ratzinger tydeligvis er ”allergisk” over for godtroenhed. Dette kom ikke mindst til udtryk i forbindelse med de såkaldte

religionsmøder i Assisi. Ved det første møde i 1987 nægtede Ratzinger ikke bare at deltage, men ville i protest trække sig fra stillingen som leder af Troskongregationen. Hans deltagelse ved det næste møde i 2002 var foranlediget af, at Johannes Paul II aftenen før henstillede til ham om at komme. Som pave var det da også en af Benedikts første handlinger at afsætte den kuriebiskop, som havde arrangeret møderne.

Kritisk vurderingsevne

Allerede som ung præst viste Ratzinger sine meningers mod. Efter at have virket som hjælpepræst i München skrev han tilbageskuende i 1958 en artikel om nyhedenskab og kristendom. Den tilspidsede konklusion var, at da han kom til menigheden havde han ventet at finde kristne, som bekæmpede hedenskabet i samtiden, men i stedet fandt han hedninger, som eksperimenterede med kristendom. Artiklen, skriver Ratzinger eufemistisk i sine memoirer, skabte livlig diskussion

Den samme kritiske indstilling dukker ellers op i det værk, som skabte Ratzingers berømmelse - "Einführung in das Christentum", oprindelig en serie forelæsninger fra 1967. I sin analyse af fromhedslivet i samtidens tyske katolicisme advarer Ratzinger (med henvisning til 2. Tim. 4,3) mod det, han kalder forkyndelse som "velklingende almindeligheder", en retorik, som giver "stene for brød".

Berømmelse gennem forfatterskabet

Denne bog skabte umiddelbart bred opmærksomhed. Blandt dem, som fandt læsningen udfordrende var også den daværende ærkebiskop af Krakow, hvilket skulle blive afgørende for forfatterens videre levnedsløb. For Johannes Pauls udnævnelse af Ratzinger til leder af Troskongregationen i 1981 var Ratzinger altså

rykket op til at pladsere sig som en toneangivende, men kontroversiel teolog i den katolske verden.

Vejen til anerkendelse havde været lang og besværlig. Allerede som student tog Ratzinger sin egen kurs, idet han fandt sit ståsted i augustinsk teologi. Samtidig modtog han stærke indtryk fra to omstridte teologer - Romano Guardini og Henri de Lubac. Den første åbnede hans øjne for Europas åndelige krise og lærte ham at se betydningen af gudstjenestelivet; den anden lærte ham at forstå nåden som Guds fornyende gave til synderen og troen som det kirkelige fællesskabs tro. Disse impulser distancerede den unge Ratzinger fra epokens "teologiske modernisering" - nyskolastikken og nythomismen.

Den augustinske visdom

Ratzingers doktorafhandling fra 1954 omhandlede Augustins forståelse af kirken som et synligt fællesskab her i verden. Augustins distinktion mellem "visdom" (sapientia) og "kundskab" (scientia) er en nøgle til at forstå Ratzingers habituationsskrift fra 1959 om St. Bonaventuras historiesyn.

Som elev af Augustin var Bonaventura den store modpol til Thomas Aquinas, og i spændingen mellem dem anser Ratzinger den augustinske forståelse af "visdommen", som mere sagsvarende for teologien end skolastikkens brug af aristoteliske kundskabskategorier. Sådan konkluderer Ratzinger, at åbenbaringen ikke kan reduceres til metafysik, en himmelsk meddelelse af tidløse intellektuelle indsigter. Den bibelske åbenbaring skildrer et frelsende hændelsesforløb, idet pagtshistorien afdækker Guds kærlighed til synderen.

Komitéen fandt imidlertid, at Ratzingers forståelse af åbenbaringen som en frelseshistorisk kategori måtte lede til en subjektiv åbenbaringsforståelse. Afhandlingen blev følgelig underkendt som udtryk for en farlig modernisme. Først efter at have klippet de omstridte dele ud af afhandlingen kom Ratzinger gennem det dogmatiske nåleøje.

Teologisk rådgiver

Med denne smertefulde erfaring bag sig kom Ratzinger 35 år gammel i 1962 til Det andet Vatikaner-koncil som teologisk rådgiver for ærkebiskoppen af Köln. Han stillede sig stærkt kritisk til en del af forberedelsesdokumenterne som udtryk for en "antimodernistisk neurose". Denne kritik allierede ham med "progressive" teologer som Yves Congar, Marie-Dominique Chenu og Karl Rahner.

Det skulle imidlertid snart vise sig, at Ratzinger alligevel tænkte i andre baner end disse. I sin selvbiografi skriver Ratzinger, at samarbejdet med Rahner snart afslørede, at de teologisk set levede på hver sin planet. Rahners spekulative tænkning henter sin inspiration fra tysk idealistisk filosofi og eksistentialisme, mens Ratzinger støtter sig til kirkefædrene, formidlet gennem fransk teologi. Med slagordet tilbage til kilderne - ressourcement - skabte patristikere som Henri de Lubac og Jean Danielou en gruppe koncilsteologer, som søgte fornyelse gennem oldkirkelig teologi.

Mislykkede koncilstekster

Uenigheden mellem fagteologerne kom først og til åbent udtryk i forbindelse med koncilsteksten om kirkens forhold til den moderne verden. Konstitutionen "Gaudium er spes" var i hovedsagen inspireret af dominikaneren Marie-Dominique Chenu, som søgte at bygge bro mellem kirken og verden ved at overføre

en thomistisk forståelse af natur og nåde til nutidens sociale og kulturelle forhold.

Ratzinger slog straks ned på tekstens uklare begrebsbrug, idet han påpegede, at "verden" bliver forstået på sociologiske og ikke på teologiske præmisser. Ved at negligere synden som realitet i menneskelivet hengiver teksten sig til den fiktion, at det er muligt at tegne et filosofisk billede af det humane, som alle mennesker af god vilje kan enes om. Dette fornuftbaserede menneskesyn kan så krones med de kristne trossandheder som et slags anhang til den filosofiske analyse.

En anden koncilstekst, som Ratzinger straks reserverede sig imod, var konstitutionen "Lumen Gentium" og da særlig omtalen af kirken som "Guds folk". At dette gammeltestamentlige billede på Israel som Guds folk bliver det centrale punkt, er desto mere påfaldende, som koncilsteksten overser de nytestamentlige metaforer på kirken som "Kristi legeme" og "brud". Ved at afsvække den indre sammenhæng mellem kristologi og ekklesiologi anvendes Guds folk-metaforen på sociologiske præmisser i den hensigt at legitimere ændringer af kirkens institutionelle strukturer, anførte Ratzinger. Kort sagt: For at fremme kravet om demo-kratisk kontrol tilsløres kirkens sakramentale egenart.

Vellykkede koncilstekster

Derimod anfører Ratzinger, at han betragter to af koncilsteksterne som særlig vellykkede, nemlig erklæringen om økumenik og konstitutionen om liturgien. I erklæringen om økumenik – "Unitatis redintegratio" – anerkender konciliet, at ikke-katolske kristne lever et autentisk kristent liv, idet de øser af skatte hentet fra den fælles arv. Samtidig understreger erklæringen, at fylden af frelsens midler alene nås i enheden med paven som Peters efterfølger.

Tanken om den fælles kristne arv som grundlag for en ny økumenisk åbenhed tilbagefører Ratzinger til Pius XII's nytænkning. Pius XII havde begrundet ændringerne af det middelalderlige vestlige ordinationsritual i nødvendighed af et samsvar med den udelte kirkes praksis. Håbet om, at kristenheden skal kunne forenes med den udelte kirkes tro som enhedsbånd har været og er en ledestjerne i Ratzingers eget økumeniske engagement.

Den anden koncilstekst, som Ratzinger roser, er konstitutionen om liturgien. At "Sacrosanctum concilium" var den første tekst, som blev lagt frem for konciliet, var begrundet i, at temaet blev anset for at være ukontroversielt. Konstitutionen forudsatte nemlig en videreførelse af det liturgiske reformarbejde, som begyndte med pave Pius X og da med latin som gudstjenestesprog. Desto mere forbløffet blev Ratzinger over pave Paul VI's nye gudstjenesteordning fra 1969.

Den postkonciliære krise

Den nye liturgi er et skrivebordsprodukt, som førte til, at det som indtil da havde været kirkens levende liturgiske arv blev sat til side. Dette traditionsbrud har, skriver Ratzinger, gjort "enorm skade". Sammenbruddet i katolsk gudstjeneste-praksis er en af de vigtigste årsager til kirkens postkonciliære krise.

At koncilets liturgiske vedtagelser blev uden praktiske følger, mener Ratzinger indgår i et større mønster. Der er en forbløffende mangel på samsvar mellem koncilets tekster og de faktiske reformer, som fulgte i tiden efter konciliet. Kredsen, som iværksatte reformværket, forstod konciliet som et præludium til et generelt opbrud. Koncilsteksterne tjente mere som vage inspirationskilder end som konkrete retningslinier. Derved kom perioden efter konciliet til at fremstå som en "kulturrevolution". Situationen blev desto mere alvorlig, som der samtidig med at konciliet udløste centrifugale kræfter indad i kirken, også skete et afgørende kulturelt skifte i den vestlige kultur. Konciliet resulterede således i "disintegration" og "tomhed", konkluderede Ratzinger offentligt.

Et nyt tanksæt

For Ratzinger har det været vigtigt at komme til rette med, hvorfor kirken kom til at høste så sørgelige frugter af konciliet.

Det hele gik galt, mener han, fordi man i tiden efter konciliet tilslørede "demarkationslinien mellem tro og vantro". Toneangivende teologer efter konciliet forud-satte ikke længere et skille mellem kirken og verden, dualismen mellem kirken og verden, mellem legeme og sjæl, natur og nåde, ja Gud og verden fornægtes, idet man tænker sig, at frelsen kan nås allerede her i verden. Kirkens opgave er følge-lig at samvirke med verden for at bygge et nyt samfund op; dialog skal erstatte forkyndelse.

Ratzingers vision

Konciliet havde lagt nyskolastikken til side, men i stedet for at vende tilbage til kirkefædrene, søgte toneangivende kredse at udfylde tomrummet med moderne filosofi. Derved tabte kirken identitet og vision.

I denne situation var – og er – det åbenbart Ratzingers overbevisning, at teologien ikke kan søge hjælp udefra, hvad enten det er i filosofien eller i sociologien. Evangeliet skal redde os, ikke menneskelig indsigt. Teologi må ikke forveksles med religionsfilosofisk tankevirksomhed. Den teologiske tænkning er en specifik kristen refleksion, som fordrer, at teologen har fundet sin kristne identitet gennem omvendelse og tro. På samme måde som kirkens liv i verden har sit fæste i Helligåndens nærvær, er også teologen henvist til nådegaven. Først i troen er sandheden tilgængelig, idet kærligheden griber viljen, som så styrer fornuftens

arbejde med trossandhederne. I praksis betyder det, at teologien ikke må neutraliseres af akademiske overvejelser, som opløser troens egenart i teologiens private refleksioner.

Til troskongregationen

Med overbevisningen om, at troen må præsenteres for samtiden som et modkulturelt budskab, kom Ratzinger i 1981 til Rom som leder af Troskongregationen. Den indre splittelse var den gang på sit højeste og udfordringen var selvfølgelig, at den indre fragmentering gjorde det vanskeligt at tale om en ny forenet forståelse af, hvordan kirken skulle møde datidens udfordringer

Tilbageskuende træder Ratzingers strategi tydeligt frem. Under hans redaktionelle ledelse har Troskongregationen søgt at give identitet til den postkonciliære kirke gennem et "bjerg" af læreudsagn.

Allerede i 1985 kom det første store initiativ i form af *Den katolske kirkes katekismus* som blev udgivet i 1992. Andre vigtige læredokumenter er *Veritatis splendor* fra 1993, som drøftede den kristne etiks egenart; *Evangelium vitæ* fra 1995 tager livets ukrænkelighed op; *Ut unum sint* også fra 1995 tegnede økumenikkens udfordringer; *Fides et Ratio* fra 1998 belyste forholdet mellem tro og fornuft, og *Ecclesia de Eucharistia* fra 2003, som analyserede nadverens kirkekonstituerende betydning.

Særligt kontroversielle hyrdebrev er *Ordinatio sacerdotalis*, som begrundet, hvorfor kirkens embede er forbeholdt mænd, og det antignostiske dokument *Dominus Iesus* fra 2002.

Kommunio-ekklesiologien

For at komme et skridt videre fra "Lumen gentium" uafklarede kirkeforståelse udstedte Troskongregationen i 1992 en erklæring om kirken som kommunio. Arbejdet var påbegyndt allerede i 1995, inspireret af Ratzingers samtaler i 70'erne med H. Urs von Balthasar og Henri de Lubac.

Ikke desto mindre er det klart, at Ratzinger i dette også har lært af ortodoks teologi. Som professor i Tübingen i slutningen af 60'erne havde Ratzinger overrasket sine studenter ved at erklære, at bruddet i 1054 har ført Vestkirken ind i papalisme. Rom erstattede en trinitarisk forståelse af kirken med en verdslig styringsmodel i form af pavens absolutte monarki. Katolikker havde derfor noget væsentligt at lære af de ortodokse.

I drøftelsen af kirken som kommunio anfører Ratzinger, at hans motivgrund for at introducere denne nye kirkeforståelse springer ud af ønsket om at korrigere en overdreven romersk centralisme. I stedet for kirkeretten som grundlag for kirke-

forståelsen understreger kommunio-teologien nadverfællesskabets kirkekonstituerende betydning. Men fremhævelsen af alterfællesskabet som grundkategori må ikke forveksles med "kongregationalisme". De mange nadverfejring fuldbyrdes ikke som indbyrdes uafhængige handlinger, men forenes i kirken som Kristi legeme. Kirkens nadverfejring er indstiftet Skærtorsdag i "øvresalen" og derved en frelseshistorisk realitet, givet forud for den enkelte menigheds faktiske nadversamling.

Fra Ratzingers understregning af kirken som eukaristisk fællesskab går der en tydelig linie til Benedikts XVI's encyklika om den kristne kærlighedstanke – *Deus caritas est*. Roms kirke, skriver paven med et citat fra Ignatius af Antiokia, må gå "foran i kærlighed". Primatstanken tegnes ikke legalistisk, men i evangelieforkyndelsen og i kirkens sakramentale egenart.

Reform af reformen

Til trods for sin kritik af Det andet Vatikaner-koncil gør Ratzinger gældende, at det sidste ord om konciliet ikke er sagt. Koncillets hensigt, forklarer han, var at føre kirken ind i en ny epoke med Henri de Lubacs teologi som ledestjerne. Afsporingen af projektet i tiden efter konciliet skyldes ikke konciliet som sådan, men den påfølgende dynamik. Den nye gudstjenesteordning fra 1969 lader sig ikke aflede af koncillets liturgiske vedtagelser og førte til en banalisering af kirkens gudstjeneste-fejring. Som tidligere nævnt anser Ratzinger det liturgiske forfald som selv motoren bag den postkonciliære krise. På samme måde går vejen til at genvinde koncillets oprindelige vision gennem en fornyelse af liturgien.

Til trods for kritikken understreger Ratzinger, at novus ordo i sig selv er en legitim gudstjenesteordning. Ikke desto mindre er det nødvendigt at bearbejde liturgien, så den bedre lader den vestkirkelige liturgiske arv komme til udtryk. På den måde vil en reform af reformen igen lade gudstjenestefejringen blive kilden til kirkens åndelige fornyelse.

At Ratzinger som pave også tilstræber en rehabilitering af den førkonciliære liturgi, står ikke i modsætning til dette reformprogram, men afspejler hans overbevisning, at liturgisk pluralisme er et gode i sig selv.

Økumenisk initiativ

Et andet punkt, hvor det er let at genkende den gamle Ratzinger i Benedikt XVI's dagsorden, gælder det økumeniske engagement. Det kan synes som paven vil gøre kristen enhed til hovedsagen i sit pontifikat. Benedikt skal besøge den økumeniske patriark Bartholomæus i Phanar; vi hører forlydende om, at patriark Alexei skal af-lægge et længere besøg i Rom, og til næste høst skal en

ortodoks-katolsk kommission ledet af Johannes Zizioulas, metropolitten af Pergamon, fremlægge et vigtigt økumenisk dokument om katolsk/ortodoks enhed. Eftersom kommissionen blev nedsat i 1980 og arbejdet længe nærmest har ligget på is, er det ikke urimeligt at spørge om den nyfundne aktivitet kan have noget med pavevalget at gøre.

En bjergbestiger

Situationen i den katolske kirke efter koncilet skal Ratzinger den gang have sammenlignet med en bjergbestiger, som er nået til tops på tinden, men ikke ved, hvordan han skal komme ned igen uden at brække halsen. Billedet kan måske overføres på pave Benedikt selv. Den kritiske fagteolog med en sådan evne til at skabe kreativ uro, skal lede en splittet kirke videre i en tid, der er præget af store kulturelle og politiske omskiftelser. Måske er det netop de innoverende sider i hans personlighed, evnen til at se tingene i et nyt lys, viljen til at tænke frit, som vil være hans vigtigste redskaber på vejen videre frem.

Læst

... i dette dit hus ...

Udvalgte prædikener af Peter Østerby-Jørgensen
155 sider. ISBN 87-89173-25-2. Kr. 150,00

Af Hartvig Wagner

Som ung kandidat holdt Peter Østerby-Jørgensen en prøveprædiken for et menighedsråd, som jeg havde lejlighed til at høre. På vej fra kirken, udbrød et medlem af det pågældende menighedsråd: "Den mand kunne jeg holde ud at høre på i årevis!" Det fik han ikke lejlighed til. Et flertal valgte en anden ansøger.

Nu har så til gengæld menighederne i Galtrup, Øster Jølby og Erslev på Mors siden 1988 haft lejlighed til at høre prædikener af samme gedigne slags. Det kan enhver overbevise sig om ved at købe og læse den smukke bog med udvalgte prædikener af Peter Østerby-Jørgensen, som Re-formatio's forlag har udgivet ind under jul 2006.

Vi havde blot læst de første prædikener højt for hinanden, før jeg udbrød: "Det er jo en lang tilbedelse af den hellige, treenige Gud; lovprisning fra ende til anden!" Det er jo netop, hvad der bør være grundtonen i enhver prædiken. En prædiken, som bliver til under tilbedelse for den levende Guds ansigt, vil der blive lyttet til. Den vil være den bedste indbydelse til også at være med i den

tilbedelse, der tilkommer Faderen, Sønnen og Helligånden både her i tiden og i evigheden.

Derfor måtte jeg hurtigt trække en spontan indvending tilbage: "Hvor bliver appellen af i Østerby-Jørgensens prædikener? Appellen, som vi kender den fra traditionel vækkelsesforkyndelse?"

Men så slog det mig: Alt er jo en mild og kærlig indbydelse til at sige ja og amen til den gode gamle kristentro, som præsenteres på hver eneste af bogens sider, og til at lægge hele sit hverdagsliv i den gode Guds hænder!

Læs bare side 23: "Gud er ikke så fjern, at vi kan nøjes med et behageligt uforpligtende forhold til Ham; nej, Han er så nær, at Han kalder os ind i et ubehageligt forpligtende forhold til Sig. Han er så nær, at Han standser os, og vi må tage stilling til Ham. Han spørger efter vor tro, vor tillid, vor troskab, vort hjerte, vor kærlighed."

Bogen bliver særlig værdifuld derved, at den ud over prædikener til enkelte søndage særligt bringer prædikener, holdt på kirkeårets store højtidssdage: Julenat, Juledag, Sankt Stefans Dag, Nytårsdag, Hellig tre Kongers Dag, Fastelavn, Mariæ Bebudelse, Palmesøndag, Påskens helligdage, Bededag, Kristi Himmelfarts Dag, Pinsedagene og Alle Helgen. På den måde bliver bogen en gennemgang af hele troslæren.

Man får en grundig belæring om gudstjenestens væsen og herlighed og ikke mindst et dybt indblik i Den hellige Nadvers rigdom.

Et plus er også, at særdeles velvalgte salmer er angivet ved hver prædiken og ofte er citeret i prædikenen. Det er i sandhed opbyggeligt. Alt i alt møder læseren udelukkende, hvad Grundtvig kalder "gammel kristentro", der i vor tid desværre overdøves af så megen vildledende "lærdom ny".

Sproget er en nydelse og let forståeligt. Min eneste anke over bogen er af praktisk art. Den fortjente at være blevet syet frem for blot limet i ryggen. Det havde gjort det lettere at blade i den. Måske også lidt dyrere. Men det havde den også fuldt ud været værd. Bogen være hermed på det bedste anbefalet.

Dryp

Islam – et totalitært system

At Islam er en religion, er kun en halv sandhed. Islam er nemlig et religiøst-politisk system, der vil omfatte hele mennesket i alle dets livsforhold – og vil

omfatte alle mennesker. Islam vil omfatte alle og alt *totalt* og er på den måde et *totalitært* system, ligesom nazismen var det og kommunismen vil være det.

Peter Østerby-Jørgensen i *Re-formatio* nr. 2006-1.

Læst

I Guds klare solskin

H.C. Andersens kristne eventyr og historier.

Af Monica Papazu

Anis 2006. 286 sider. ISBN 87-7457-402-7. 249,- kr.

Af Olav Fog

Hvad er et kristent forfatterskab? Sådan spørger Monica Papazu i begyndelsen af forordet til sin nye bog om H.C. Andersen, og svaret kommer omgående: "Det er et forfatterskab, som udspringer af et troende hjerte, og som udtrykker dette hjertes hemmelighed – som godt kan rumme anfægtelse og indre strid; det er et forfatterskab, som i form af fortælling, billeder og metaforer såvel som refleksioner, rejser de eksistentielle spørgsmål, som giver mening i det kristne univers; det er et forfatterskab, som lader trosbekendelsen skinne igennem".

"Det særlige ved H.C. Andersen er ikke blot fantasiens gave, men at hans fantasi er, med et udtryk jeg låner af C.S. Lewis "en *døbt* fantasi". Kraftlinjerne i det kristne univers er det, der danner arkitekturen i hans fortæller verden".

"Han er universel ved den dybde, som hans fortælling om eksistensen har; universel ved det lys – troens lys – i hvilket han ser menneskelivet".

Med disse vidunderlige ord fra sit forord har Monica Papazu allerede udtrykt det væsentligste i sin bog. Udtryk som "et troende hjerte", "eksistentielle spørgsmål", "det kristne univers", "trosbekendelsen", "døbt fantasi", "universel" angiver bogens indhold. Som den litterat, hun rent fagligt er, forstår hun at trænge ned til de dybere lag i H.C. Andersens fortælleverden og give udtryk for det i et smukt og undertiden gribende sprog.

Jeg, der kun har læst meget lidt H.C. Andersen siden min barndom – jeg fandt ham barnlig, overtroisk og udtryk for banal folkereligiositet – har gennem Monica Papazu fået nogle af mit livs største litterære og opbyggelige oplevelser. Jeg har fået øjnene op for en verden af skønhed, sandhed og godhed, at H.C. Andersen aldeles ikke bare er en folkereligøs forfatter, men en dybt tænkende kristen, der måske sig selv uafvidende er i overensstemmelse med klassisk ortodoks kristen tro. Det er denne ortodokse klassiske kristendom, som Monica Papazu graver frem ved at afdække det ene lag efter det andet. Og hun gør det så overbevisende, at jeg må bøje mig i al min skepsis.

Snedronningen som opstandelses-ikon

Hun kalder sit første kapitel "Snedronningen' som opstandelses-ikon". Den er en fortælling om *fald* og *frelse*, *besættelse* og *befrielse*. Den handler om det syndige menneske, om demonerne i menneskets hjerte uanset tid og sted og samtidig om de moderne tider og deres demoni.

Fortællingen begynder med ondskabens virkelighed: "Det var en ond trolldom! Det var en af de allerværste". Han vil være Gud lig, vil selv være skaber, men han skaber dog intet, kun illusionen, den illusion, som ikke ejer substans, dvs løgnen. Han er løgnens fader. Han kan ikke skabe en ny verden i stedet for Guds gode verden. Som Monica Papazu udtrykker det: "det, der opstår, er kun et nyt indtryk, et nyt "billede" af verden. Den demoniske virksomhed rammer ikke selve verdens substans, men dens afspejling i menneskets bevidsthed". "Billedet i troldspejlet er i egentligste forstand djævelens eget. Sådan må en verden i djævelens billede se ud, ja, sådan må helvede se ud – deri ligger ondskabens fundamentale løgn: at sige, at Guds gode verden er helvede, djævelens rige".

Det splintrede troldspejl, som går itu, spreder sig som en epidemi, og den verden, som den efterlader, er syndens verden, der er en *besat* verden, for at bruge et udtryk fra C.S. Lewis ("enemy-occupied territory"). Monica Papazu gør flittigt brug af sin enorme belæsthed i europæisk litteratur. Hun henviser – bare i dette første kapitel - til Brorson, Luther, Dostojevsky, Augustin, Eliade, Nikolaj Steinhart, John Bunyan, Paul Ricoeur, Aristoteles, Sartre, Evagrius Pontikus, Havel, Ionesco, Euripides, Thomas Mann, Ellul, Chesterton, Berdjajef, Thomas More, Søren Kierkegaard – for blot at nævne nogle. H.C. Andersen ses her i sammenhæng med europæisk litteraturs virkeligt store og tolkes i sammenhæng med dem.

Der er tolkninger af Snedronningen, som udlægger Kays sygdom som tilfælde af skizofreni. "Men sådanne tolkninger går ikke dybt nok ind i teksten og overser den symbolske betydning", siger Monica Papazu. Det er *syndens sygdom*, det drejer sig om, og den sidder i *hertet*. Hertet er kaldet til at være troens og Guds sæde i mennesket, jf. Ef. 3,17. Men det er også det udsatte sted, som djævelen i særdeleshed søger at angribe. I "Snedronningen" er der to modsat rettede billeder af hjerte: Kays forhærdede hjerte og Gerdas levende, ydmyge, troende hjerte, der er fyldt med bøn, et bundet hjerte, bundet til Gud. "Snedronningen" beskriver "syndens vej til dødsriget og frelsens vej fra de dodes rige til Himmerige".

Syndens syvfarvede bue

I det næste kapitel om "Syndens syvfarvede bue" fortæller Monica Papazu om H.C. Andersens dybe forståelse af syndens verden, lasterne eller lidenskaberne i menneskets sjæl. Som troende digter står han (sig selv uafvidende) i et nært forhold til traditionen, sådan som den har udformet sig i den patristiske tanke og den åndelige lære i både Vest- og Østkirken. Den karakteristiske syndslære i Østkirken handler ikke om de *syv* døds-synder som i Vesten, men om de *otte* lidenskaber. Monica Papazu gør rede for både de 8 østlige lidenskaber og de vestlige 7 dødssynder, hvoraf med Gregor og Augustin *superbia*, hovmod, regnes for den højeste synd og roden til alle synder. Jeg savner dog arvesynden, som ud over *superbia* også omfatter *concupiscentia*, begær (et ord, min lærer i kirkehistorie på universitetet, Knud Bang, sagde, man næsten ikke kunne udtale uden at komme til at bandel). Billedet af syndens træ fra Geoffrey Chaucers "Canterbury Tales" har H.C. Andersen anvendt i "Anne Lisbeth". Også den store digter fra middelalderen Dante Alighieri har de syv dødssynder med i Den guddommelige komedie, ligesom Martin Luther i store Katekismus bevarer essensen i den traditionelle forståelse af synderne.

I denne sammenhæng er det, at Monica Papazu kommer med disse vigtige ord om vor egen tid, som skal gengives i sin fulde længde:

"De nyere tider har marginaliseret, minimeret eller afvist de syv dødssynder og det, de peger på: Syndens mangfoldige, forgrenende virkelighed, bag hvilken der er *én synd, nemlig menneskets venden sig bort fra Gud*. Den centrale grund til denne afvisning ligger uden tvivl i det moderne menneskes vægring ved overhovedet at forstå sit liv som synd (synderne er endt med at blive betragtet som dyder), den moderne antropocentrisme, som selv er, som H.C. Andersen gjorde opmærksom på i sit digt "Tunge Timer", indbegrebet af det, som kaldes "den største synd" dvs. *superbia*, hovmodet over for Gud.

At *hovmodet* er synden par excellence hos H.C. Andersen modsiger den gængse tese i den litterære kritik, ifølge hvilken han identificerede synden med seksualiteten. "En sådan identifikation fremgår ikke af H.C. Andersens fortællinger. Tesen afspejler ikke, hvad han selv skrev, men hvor hans kritikeres eget interessefelt ligger!" skriver Monica Papazu ikke uden en vis sarkasme.

Hun analyserer flere af H.C. Andersens eventyr, f.eks. "En historie", som er en klar skildring af syndens verden. Præsten i eventyret prædiker stærkt imod synden, men det er ikke det, H.C. Andersen tager afstand fra, skriver Monica Papazu, men at "præsten idet han pegede på synden, ikke tog sig selv med som et syndigt menneske under Guds dom, et menneske, der selv må bede om Guds nåde". Han forkyndte med andre ord loven uden evangeliet.

Der er også "Boghveden", som er en fabel med mælende planter og fugle og samtidig en legende om den sorte boghvede, symbolet på hovmodet. Og der er "På den yderste dag", som er en litterær pendant til Hieronymus Boschs berømte oliemaleri fra ca 1480 "De syv dødssynder. Her drejer det sig om konfrontationen med døden: Memento mori

(husk, du skal dø), som skal ryste mennesket vågen – eller med evangeliets ord: "Du dårel! I denne nat kræves din sjæl af dig (Lk. 12,20). "At tænke på døden er ikke at forholde sig til døden som "et bundløst Intet", som ateismen proklamerer, men at vide sig indkaldt til, ja stævnet for, Guds domstol, hvor alt i menneskelivet, alt, hvad mennesket har båret i sig og skjult både for de andre og for sig selv, bliver åbenbaret", skriver Monica Papazu.

I dette kapitel behandles også "På den yderste dag" om nogle af de højeste former for hovmod, som er forbundet med åndelige dyder, med forvrænget fromhed og retfærdighed, og "de røde sko" om Karen, som var besat af sig selv, og "Pigen, som trådte på Brødet", om Inger, som ikke agtede på Vor herres gaver og måtte opleve den fortærende sult i helvede. Hun lærer dog intet, men er fanget i synden, og – siger Monica Papazu – *Helvede er ikke andet end syndens virkelighed*.

Til slut i kapitlet omtales den sidste synd – akedia, "den mest fortærende af alle dæmoner", som rummer "alle ondskabens tanker på én gang: "slutpunktet", som alle synder fører til. Med eksempler fra eventyret "De vises sten" og fra europæisk litteratur graver Monica Papazu sig dybere og dybere ned i det helvede, som menneskets sjæl er, men samtidig viser hun med H.C. Andersen hen til det Guds ord, som frigør og helbreder. *Akedia* bliver afløst af Åndens frugt, som er *tro, glæde og taknemlighed*.

Monica Papazu slutter med nogle ord, som jeg ikke kan understrege nok: Kristendommen er ikke normativ. "Kristendommen er ikke et sæt regler, som skal føres ud i livet. . . . Men i den kristne lære findes en konstant bekymring for menneskets sjæl, for sjælens sygdom, når den med et Augustinsk udtryk "fjerner sig fra Gud" (dette er syndens essens) og glemmer det *skal*, der ligger i, at *du skal elske Herren din Gud af hele dit hjerte, af hele din sjæl og af hele dit sind og din næste som dig selv*.

Den lærdes ansvar for verden

Næste kapitel hedder "Den lærdes ansvar for verden", et tema, som H.C. Andersen gentagne gange tager op i sine værker, i særdeleshed i sit antieventyr, "Skyggen", eventyret om verdens formørkelse. Som en fortælling om den mislykkede indvielse, om ansvars-løshed og manglende kærlighed udgør "Skyggen" modsætningen til "Klokken" som er historien om åndelig robusthed og om en initiation, der med positive følger for hele samfundet lykkes for den enkelte. En detalje i "Klokken", som udgør en bidende skildring af det moderne menneske, må her fremdrages. Klangen af klokken – "det var som kom lyden fra en kirke dybt inde i den stille duftende skov" – får mennesker til at drage ud for at finde den – "det havde været så romantisk", sagde de, når de kom hjem. Konfirmanderne, "der havde været så bevægede" ved præstens ord, gik også ud efter klokken, men undervejs falder den ene efter den anden fra. Da resten når dybt ind i skoven til konditorens bod, siger de: "se så, nu er vi herude; klokken er jo egentlig ikke til, den er bare sådan noget, man bilder sig ind". Det er en fornægtelse af det, som menneskets søgen handlede om. "Søgen efter det, som giver mening til menneskeeksistensen, og som mennesker i sandhed ikke kan leve foruden, ender blot i *nihilisme og adspredelse*", siger Monica Papazu. "Når *mysterium tremendum et fascinosum* (Rudolf Ottos udtryk for det mysterium, der på en gang er frygteligt og dog dragende) bliver fornægtet,

giver mennesket sig selv falske mål i timeligheden Menneskets søgen orienterer sig altså i forhold til nogle let tilgængelige erstatningsmål, hvilket afspejler dets bekvemmelighedstrang og åndelige dovenskab”.

I dette kapitel er der også et underafsnit ”Videnskaben og meningen med menneskelivet”, hvor Monica Papazu ud fra eventyrene ”Klokken” og ”Et blad fra himlen” tager spørgsmålet om videnskabens grænser op: der er intet videnskabens problem, men der er et problem ved ”pseudovidenskaben” – Grundtvig ville tale om ”drengevidenskaben” -, som ikke anerkender sine grænser, og der er et problem ved videnskabsmanden, ved den lærde selv, som lider af hovmod og forfængelighed. Videnskaben har gjort sig selv til noget absolut, til den eneste sandhed og den eneste tro og derfor – kun derfor – støder den sammen med troen. Der tegner sig en kontrast mellem viden og eksistens, kundskab og tro. Forstanden alene har intet at sige om meningen med livet. Den mening er, ligesom livet selv, skænket, og den mening er det jo, det drejer sig om for mennesket.

I eventyret om ”Skyggen” er der tale om en åbenbaring, som er modsat den, vi møder i ”Klokken”. Det er ikke Guds rige, men skyggens rige, menneskenes rige under Satans styre, ”verden”, som er i det ondes vold. Der er ikke tale om, at mennesket besættes af noget, som er ondt i sig selv. Menneskets besættelse sker ved anvendelse af, hvad der i forvejen er i mennesket. Skyggen kan intet ved egne kræfter. Ingen berøves sin frihed, med mindre man selv giver afkald på den.

Det gode, det sande og det skønne

Vi må springe frem til næste kapitel om ”Det gode, det sande og det skønne”. Ud fra H.C. Andersens digt fra 1849 ”Poesien” skriver Monica Papazu om poesien som skønhed, der ”knytter sig til den allerede eksisterende skønhed, som ikke er menneskeskabt, men Guds-skabt. Verdens skønhed er Guds mærke på sit skaberværk”. Menneskets poesi er blot en opdagelse af den skønhed, som allerede eksisterer i tingene. Skønheden hører Gud til, og Kristus er ikke kun Sandheden, men også Skønheden – f. eks. ”den yndigste rose”. Skønheden er et eskatologisk tegn, den hører frelsen, eskatologien, opstandelsen, ”Guds stad” til. Den er et *forventningstegn*.

I eventyret om ”Nattergalen” tematiserer H.C. Andersen forholdet mellem kunsten og kunstneren. At identificere kunstneren med nattergalen er at sige, at kunstneren ikke kan være andet end *ydmag*. Kunstneren er bærer af en gave, han ikke ejer, og som han skal give videre. Nattergalens ’graciøse’ sang ”forkynder til trøst og håb, den siger *forløsning og nåde* i stedet for lov, og *liv* i stedet for død. Den er ikke blot det *skønne*, men det skønne, som er skønt, *fordi* det forkynder Sandheden, ja, er den evangeliske sandhed til den syge samvittighed. Kejserens hjerte bliver kaldt ud af graven, og døden viger bort”.

I ”De vises sten” er det spørgsmålet om det *Skønne*, *Sande* og *Gode*, der er sagen.. Det er ”det lysende Ord *Tro*”, der får ”hvert *Sandheds* Korn med Glansen af det *Skønne*, med Klang af det *Gode* til at løfte sig fra ”Bogens Blad” i eventyrets slutning. Fundamentet under ”det gode, sande og skønne” er troen, skriver Monica Papazu. Hun får samtidig

lejlighed til at filosofere over kunstens vilkår i vor tid. ”Til at begynde med blev skønhed, sandhed og godhed revet fra hinanden – det 19. århundredes idé om ”kunsten for kunstens egen skyld”, ”l’art pour l’art”, som oprindeligt godt kunne tolkes som en måde at hævde kunstens værdighed på, bar kimen til skønhedens løsrivelse fra sandhed og godhed. Sagen er, at ”det gode, det sande og det skønne” ikke lader sig skille ad, lige så lidt som det lader sig gøre at ”verdsliggøre” dem ved fjerne deres karakter som tegn. De har nemlig ingen mening i sig selv. Tillægger man dem en selvstændig absolut betydning, gør man dem til afguder. Man kan dyrke skønheden til døde: Det sker i den kinesiske kejser, i den moderne tekniske kunst. Man kan dyrke godheden til døde: det sker i den pseudo-humanistiske godhedsindustri. Man kan også dyrke sandheden til døde: det sker ved de politiske ideologier, som har hærget verden i det 20. århundrede. . . . Meget af den moderne kunst pendulerer mellem en dyrkelse af det abstrakte og den falske idealitet, et knæfald for teknikken, installationer og processer, som bidrager til et maskinagtigt univers og fører til en umenneskeliggørelse af mennesket . . . og så en rest af det romantiske som udtryk for helt subjektive, villkårlige stemninger. Tidens stempel ses intetsteds klarere end i kirkekunsten. Når selv kirkekunsten bliver til meningstomt ”ornament”, (jf. Carl-Henning Pedersens smølf-udsmykning af apsis i Ribe domkirke) til en leg med abstrakte former eller til hæmningsløs udfoldelse af kunstnerens subjektivitet, er det et alvorligt tegn. For kirkekunsten er forpligtet, bundet til forkyndelsens indhold. Her er der ingen plads for det rent subjektive – forkyndelsen handler jo ikke om kunstneren, men om Kristus – eller for den abstrakte, pure, disinkarnerede form eller farve, for det abstrakte er en fornægtelse af både Guds skaberværk og af Inkarnationen.”

Himmelsk og jordisk kærlighed

I kapitlet ”Himmelsk og jordisk kærlighed” tages samhørighedsforholdet op. H. C. Andersen skriver om samhørigheden mellem mennesker både som et fundamentalt træk ved menneskers liv i timeligheden og som et udtryk for menneskets endelige bestemmelse. Monica Papazu ser på disse to sider og prøver at klarlægge forbindelsen mellem dem.

Forældre og børn er knyttet til hinanden ved naturens såvel som ved kulturens og åndens bånd. Der er kontinuitet mellem generationerne og der finder en overlevering sted. ”Barndommens uskyld er ikke en tilstand (eller en stilstand), den er heller ikke en ejendom, sådan som ikke mindst nyere tolkere af H.C.Andersen har hævdet, men et udtryk for en relation. . . . uskylden ligger ikke i mennesket, som var den en iboende kvalitet, men i menneskets *forhold* til Gud”. ”Barn er altså den, som giver sig Gud i vold”

I afsnittet om ”den lydige søn” analyserer Monica Papazu eventyret ”Rejsekammeraten”. Faderen her er en faderskikkelse, som afspejler det guddommelige faderskab (jf. Ef. 3,14-15), og sønnen, Johannes, er et billede af den menneskelige lydighed. ”Den naturlige kærlighed, nedlagt i skabningens hjerte og befalet af Gud, fortsætter hinsides dødens begivenhed. . . . Den endelige kærlighedens forsamling i Guds Rige står ikke som noget fremmed i forhold til det jordiske. Johannes, som i troen tager sin åndelige arv på sig, genfinder sin hensovede fader i kirkens hjem, i salmerne og i Guds ord”.

Men samme eventyr handler også om den *ulydige* datter, kongedatteren, der er et billede på den problematiske, forførende og fordærvede skønhed, og som har brudt det normale fader-datter-forhold. Med sammenligninger mellem Shakespeares *King Lear* og "Rejsekammeraten" tegner Monica Papazu her billedet af den *ulydige* fader, dvs. faderen, som har givet sin faderautoritet fra sig, opgivet at vejlede og tugte sin datter og i misforstået frihed og tolerance svigtet hende på det alvorligste. Faderens magtesløshed over for datteren er primært et udtryk for ansvarsløshed. Han håndhæver ikke loven.

H.C. Andersen kender den naturlige kærlighed. Det er den kærlighed, som han for eksempel definerer i "Verdens dejligste rode": Den lidenskabelige kærlighed mellem mand og kvinde. . . . kærligheden til fædrelandet (den rose, som næres af helteblod og er den rødeste), det spæde barns kærlighed til sin moder (de blussende kinders rose) og moderens sorgbetyngede kærlighed til sit syge barn (den blege og ophøjede rose). Disse er givet og nedlagt i menneskets væv. Den naturlige kærlighed kan uden tvivl siges at være en del af *det gode, sande og skønne* på jorden. Den afspejler – som tegn og lignelse – Guds vilje og Guds kærlighed. Men H.C. Andersen kender også den jordiske kærligheds grænser. Der er ingen idealisering af menneskelige forhold eller humanistisk guddommeliggørelse af den menneskelige kærlighed. Den er ikke frelsende. Frelsende er alene Guds kærlighed.

Monica Papazu skriver om Kærlighedens opstandelse, om Den forklarede død, og om "Vort hjerte er uroligt": Den lille havfrues længsel. Det sidste eventyr, om Den lille havfrue, har Monica Papazu også behandlet i sin bog "Det urolige hjerte", 2004, Reformatio's forlag.

Kritikere har ofte klaget over, at eventyrets afslutning med den lille havfrues opstigning til Guds rige ikke er overbevisende. Det er at gøre H.C. Andersen uret og misforstå hans anliggende. Teksten kan slet ikke læses uden sin afslutning. Den begynder med kirkens akse og afsluttes med Guds rige. Det er kun en gudløs tid, der helst vil skære denne afslutning væk, og for hvilken ordet om Guds Rige, som forjættes den lille havfrue, ikke længere synes at give mening. Men det gør det, skriver Monica Papazu. Gennem sine billeder og sin imaginære person fortæller H.C. Andersen det store sagn om længsel og søgen, om Korset og det evige liv og om den guddommelige kærlighed og nåde, som forvandler døden til liv, og som ikke kun omfatter menneskene, men den ganske skabning. Længslen efter evigheden er ikke kun indskrevet i menneskets hjerte, men i hele skabningen. Sådan bliver eventyret til en forkyndelse af Guds rige, der omslutter alt skabt, og til en eskatologisk vision om altings forklarelse. Det er det litterære udtryk for Pauli ord om *alskabningens* suk fra Rom. 8,20-22, hævder Monica Papazu.

Et sted i sin bog har hun benægtet, at dette er tanken om apokatastasis. Alligevel kan jeg ikke helt frigøre mig fra, at det er det alligevel. Apokatastasis er læren om altings genoprettelse, men er det ikke det samme som "troen på, at Kristi gerning betyder frelsen for *alskabningen*?" s. 248 eller "I Guds kærlighed bliver alle atter levende"? (s.252). Hvis der kun er tale om den umælende natur, kan jeg godt tage det, for den umælende natur kan ikke synde, men jeg godtager ikke, at det også omfatter alle mennesker. Frelsen er

ikke en rettighed, som mennesket ejer – tværtimod: "Der er ingen retfærdig, ikke en eneste. . . de er alle kommet på afveje, alle er fordærvede (Rom. 3,10-12). Fortabelsen er ikke en mulighed, men en virkelighed, og fortabelsen er ikke noget ondt, som Gud sadistisk sender over os, men vor egen personlige skyld og derfor en retfærdighed. Sagen er nemlig den, at frelse og fortabelse ikke er udtryk for en metafysisk tilstand, men for en relation til Gud. Det er manglen på denne relation, vi kalder fortabelse. Frelse ud af fortabelsen sker ved genoprettelse af denne relation. Det er denne genoprettelse, der rækkes os i evangeliet. Det betyder, at der er en dobbelt udgang. Men det hele begynder altså med fortabelsen, som vi har mulighed for at slippe ud af ved troen på Jesus Kristus.

Denne dobbelte udgang er eskatologisk (eskatologi= læren om de sidste ting) i den forstand, at frelse og fortabelse er de sidste ting, et menneske hvert øjeblik står overfor. Til slut i dette kapitel tager Monica Papazu også eskatologien op i analysen af eventyret om "Det gamle egetræes sidste drøm".

"Men", skriver hun, "det er ikke mennesket, der er alle tings målestok, men Guds ord, som forkynder ind i menneskets tilværelse". "Fra Ordet *Tro* gik Haabets bro til Alkjærligheden i det Uendelige."

De farlige ord

Bogens sidste kapitel "De farlige ord" behandler H.C.Andersen-receptionen, særligt i kommunist-verdenen, i Rumænien og Rusland. Som man kunne forvente, er kristendommen fuldstændig udrenset i de officielle udgaver. Om "Snedronningen" i en russisk udgave fra 1950 skriver Monica Papazu: "Der er ingen Gud, der er ingen Jesus. Et rent snit". "Denne H.C. Andersen-udgave siger mere om forfølgelsen af kristendommen og den ateistiske propaganda i kommunisttiden, end tykke historiebøger kan gøre". Retfærdigvis skal også siges, at i en udgave fra 1955 fik oversætteren A. Hansen lov til at bringe den ubeskårede tekst af "Snedronningen". "Her er alting med", skriver Monica Papazu, "men denne fornemme udgave af skønlitteratur kom de færreste børn til at stifte bekendtskab med".

Vi kan jo så også tænke på, hvordan H.C. Andersen gennem tiderne er blevet modtaget af åndsradikale litterater i Danmark. Her kan jeg eksempelvis bare nævne Monica Papazus henvisning til Jens Andersens biografi fra 2003 (s. 201), hvor barndommens uskyld defineres som en iboende uskyld, som en egenskab ved personen (det er jo "det gode menneske", der er idealet), mens barndommens uskyld for H.C. Andersen lige modsat ikke ligger i mennesket som en egenskab, men i menneskets forhold til Gud. Jens Andersens kulturradikale forståelse går direkte tilbage til Georg Brandes i hans skildring af H.C. Andersen ("Danske personligheder" i "Samlede skrifter" 2. bind, Kbh. 1899, s. 91-132). Georg Brandes har i det hele taget slet ikke forstået noget som helst af kristendommen og derfor heller ikke af H.C. Andersens kristne eventyr og historier, hvad der på katastrofal vis har præget det meste af det litterære parnas lige siden.

Godt at Monica Papazu nu retter lidt op på denne skævhed – om hun dog bare vil blive læst!

Dryp

Det prægtige forfald

Den danske kirkes liturgi minder mig om en græsk statue, hvis næse er slået af, hvis kønsdele mangler og hvis arme er brækket af - men ikke desto mindre græsk og i prægtigt forfald.

Rene Yde på internettet

Liturgi

Agnus Dei i messen

Af René Møller Yde

I den traditionelle messe synges før altergangen en sang, som kaldes *Agnus Dei* (lat. Guds Lam). Den er udformet med udgangspunkt i Johannes Døberens ord om Jesus: "Se det Guds Lam, som bærer verdens synd." (Joh 1,29) Med disse ord udpeger Johannes Jesus som Guds Lam, der skal lide og dø for verdens synder. Johannes ordvalg er påvirket af tallose profetier og forbilleder fra den gamle pagt. Først og fremmest er Døberens ord en henvisning til Esajas profeti om Herrens lidende tjener, der er "som et lam, der føres hen til at slages." (Es 53,7) Jesus er det lydefri og syndfri offerlam, som Gud selv har udvalgt til den nye pagts offertjeneste. (jf. 1. Mos 22,8) Jesus Kristus, Guds enbårne Søn, er både den nye pagts ypperstepræst og offergave. Han frembærer sig selv på korsets alter som det eneste, endelige og fuldt ud tilstrækkelige offer, der er Gud til behag. Han hengiver sit legeme og udgyder sit blod i kærlighedens offer for menneskene og skaffer dermed soning for deres synder. Han påtager sig og bærer verdens synder og fjerner dem ved at lide og dø. Derfor kan "bærer" også gengives med "borttager."

Agnus Dei lyder i sin traditionelle form: "Guds Lam, du som borttager verdens synder, forbarm dig over os! Guds Lam, du som borttager verdens synder, forbarm dig over os! Guds Lam, du som borttager verdens synder, giv os fred!" Det er en slags litani, der ledsager brydelsen af brødet. Messen kaldtes i oldkirken for "brødets brydelse." Det er en tredobbelt påkaldelse af Guds Lam, der borttager verdens synder. De to første gange tilføjes en bøn om, at han må forbarme sig over os, og tredje gang en bøn om, at han må give os fred. Denne sang blev indført i den vesterlandske messe af pave Sergius I (687-701), for at den skulle ledsage brydelsen af det hellige brød (Kristi legeme) før altergangen. Sergius var af græsk-syrisk oprindelse. Dette er sandsynligvis grunden til, at denne sang blev valgt, for

i den græske kirkes liturgi kaldes det hellige brød konsekvent for "Lammet," altså Guds Lam. *Agnus Dei* er således den vestlige kirkes sidestykke til præstens ord ved brydelsen af brødet i den byzantinske liturgi: "Guds Lam bliver brudt og fordelt, men ikke sønderskåret; nydt, men ikke fortæret. Det fylder den, der modtager det, med hellighed." Oprindeligt lød bønnen ens ved alle tre påkaldelse, men på et tidspunkt ændredes bønnen ved den sidste påkaldelse på grund af den nære forbindelse med fredshilsenen¹. På et tidspunkt efter år 1000 blev bønnen ændret i messer for de hensovede, så den lød: "giv dem hvile," hvad der medførte det tredje svar: "giv dem den evige hvile."

Sangen *Agnus Dei* er smuk og meningsfuld. Den er en anrøbelse af det slagtede lam (jf. Joh Åb 5,6), der nu ligger på kirkens alter. I messens sammenhæng fungerer *Agnus Dei* som en bøn om, at Jesus må lade den nåde og tilgivelse, som lige nu er blevet gjort tilgængelig i kraft af det netop frembårne offer, må tilvendes os, der deltager i den hellige handling. At frugterne af messens offer også kan tilvendes andre end de tilstedeværende ses af den alternative udformning af bønnen i sjælemesser.

I den mest udvidede form af den danske kirkes officielle liturgi skal en form af *Agnus Dei* synges inden eller under uddelingen af nadveren. Der findes tre forskellige muligheder. Den første er en prosaform, der er lidt ændret i forhold til den klassiske (DDS 440). Den anden og den tredje form er versificerede gendigtninger, henholdsvis "O du Guds Lam uskyldig" (DDS 203) af Nicolaus Decius og "O du Guds Lam!" (DDS 439) af Grundtvig. Grundtvigs gendigtning er langt den mest udbredte. Hvis man ønsker at veksle mellem de tre muligheder i løbet af kirkeåret, så kan DDS 203 bruges i advents- og fastetiden. DDS 440 kan bruges i jule- og påsketiden. DDS 439 kan bruges i tiden efter Helligtrekonger og Trinitatis. Det er af væsentlig betydning, at *Agnus Dei* bliver et lille øjeblik med tilbedelse af Guds Lam på kirkens alter, et øjeblik med bøn og med påkaldelse, så forsoningens tjeneste, der netop er blevet fejret, i stadig rigere mål kan virke i os til liv og til frelse.

¹ Den historiske udvikling af bønnerne og ceremonierne for altergangen i den traditionelle messe er overordentlig kompliceret. Der henvises til almindelig litteratur om emnet.

Bekendtgørelser

LANDSKONVENT 17. – 19. Maj 2007

Hovedtema: Offeret i nadveren

Mariakirken med menighedslokaler, Istedgade 20 København

PROGRAM:

Kristi Himmelfartsdag d. 17. maj

- Kl. 19.15 Velkomst v. Olav Fog. Derefter vesper.
Kl. 20.00 Pater Martin Knudsen, Petersbroderskabet, Amsterdam: Offeret i romersk-katolsk nadverteologi
Kl. 22.00 Completorium

Fredag d. 18. maj

- Kl. 09.00 Festmesse: Celebrant: Bjørn Hansen, Diakon: Ertner Rasmussen, Subdiakon: Chr. Rønneberg, Præd. Bent Honoré.
Kl. 10.30 Morgenkaffe
Kl. 10.45 Generalkapitel i følge vedtægterne
Kl. 12.15 Tolvsang
Kl. 12.30 Frokost
Kl. 13.00 Generalkapitel fortsat
Kl. 14.30 Tivoli (ved dårligt vejr: Glyptoteket)
Kl. 17.00 Festvesper m. procession. Celebr.: Olav Fog. Præd.: Erik Sloth
Kl. 18.30 Middagsmad
Kl. 20.00 pastor em. Olav Fog, Tebstrup: Offeret i luthersk nadverteologi
Kl. 22.00 Completorium

Lørdag d. 19. maj

- Kl. 09.00 Messe. Celebrant: Henrik Ertner Rasmussen. Præd.: Terje Tønnesen.
Kl. 10.15 Morgenkaffe
Kl. 10.30 pastor Paul Sebbelov: Mysteriet (offertanken) i den orthodoxe liturgi.
Kl. 12.15 Tolvsang
Kl. 12.30 Frokost. Derefter afslutning.

PRAKTISKE OPLYSNINGER

Konventsafgift: Kr. 200,- for hele landskonventet. For enkelte foredrag betales kr. 70,-.

Der er 50 % rabat for studenter.

Overnatning må hver enkelt selv sørge for.

Tilmelding til måltider sker senest den **12. maj** til pastor Steen Sunesen, Kalmargade 37, st. th., 8200 Aarhus N. Tlf. 8610 8348

Priser for måltider:

Morgenmad	10,00 kr.
Frokost.....	40,00 kr.
Middag.....	130,00 kr.
Konventsafgift	200,00 kr.

Drikkevarer kan købes. Kaffe 10 kr. Anmeldelse til måltider er bindende.

Kirkelig Sommerlejr 2007

Lørdag den 14. - lørdag den 21. juli

Sundeved-Centret, Stenderup Kirkebakke 4, Nybøl, 6400 Sønderborg,

Kirkelig Sommerlejr 2007 tager arven op efter Kirkelig Familielejr, som den har været afholdt fra 1974 og næsten hvert år frem til 2005. Sundeved-Centret råder over egen kirke, et antal større og mindre rum til indkvartering samt en stor lejrplads til telte og campingvogne.

Lejrugens program

Lørdag den 14. juli: Ankomst til lejren inden kl. 16. Lejren begynder officielt med vesper i kirken kl. 17.20.

Søndag den 15. juli: Kl. 10.00 Højmesse i kirken.

Mandag den 16. juli: Bibeltide ved

Tirsdag den 17. juli: Bibeltide ved

Onsdag den 18. juli: Efter morgenmaden udflugt til bl.a. Skamlingsbanken. Retur inden vesper.

Torsdag den 19. juli: Bibeltide ved

Fredag den 20. juli: Bibeltide ved

Lørdag den 21. juli: Vækning kl. 6.45, højmesse kl. 7.30, derefter flaghejsning, morgenmad og afrejse inden middag.

Pris: Lejen af Sundeved Centret koster kr. 12.030, hvortil hver enkelt deltager over 14 år bidrager ligeligt og børn derunder med halvdelen. Dertil kommer forplejningen, som vi håber, kan klares for ca. 300 kr. pr. voksen person, 150 kr. pr. barn under 14. Der tages dog forbehold for evt. ekstra omkostninger. Deltagelse i hele lejren vil med et deltagerantal på 30 voksne koste rundt regnet 700 kr.

Nærmere oplysninger og tilmelding ved henvendelse til

Henrik Ertner Rasmussen, tlf. 4444 1313 (kontor)/4444 2040 (privat)/4025 7313 (mobil), e-mail: her@daneu.dk. **Sidste frist for tilmelding:** 11. juni 2007 med morgenposten.

Fællesskabet KIRKELIG FORNYELSE

Formand

Pastor em. Olav Fog, J.P. Sørensens Vej 30, Tebstrup, 8660 Skanderborg. Tlf. 8653 8008.

Øvrige bestyrelsesmedlemmer

Spécialkonsulent, cand. jur. Chr. Ankerstjerne Rønneberg, næstformand, Sdr. Fasanvej 20, 2000 Frederiksberg, tlf. 3645 8404

Pastor Steen Sunesen, forretningsfører. Kalmargade 41 st. tv., 8200 Århus N. tlf. 86108348.

E-post: steen.sunesen@stofanet.dk

Cand. theol. René Møller Yde, bladekspeditionen, Dr. Holsts Vej 46, st. 235, 8230 Åbyhøj, tlf. 8625 9046

Generalsekretær, pastor Henrik Ertner Rasmussen, Kostskolevej 6, 2880 Bagsværd. 4444 2040

Cand. scient et stud. theol. Poul Steenberg, Blegdamsvej 74 A, 4. tv., 21 00 Kbh Ø, tlf. 3535 3016.

Bankforbindelse

BG-BANK, Giro 208-8142. Gaver modtages med tak.

Redaktør af Re-formatio

Pastor em. Olav Fog, J. P. Sørensens Vej 30, 8660 Skanderborg, tlf. 8653 8008

Redaktionsudvalg

Sognepræst Peter Østerby-Jørgensen, Galtrup præstegård, 7950 Erslev, tlf. 9774 1076

Abonnement & medlemskab

Reformatio koster 175,- kr. årligt i abonnement og løber indtil det opsiges skriftligt. For pensionister koster det kr. 150.

Medlemskab af FKF incl. åbn. 275,- kr. årligt, for pensionister 200,- kr.

Adresseændringer til forretningsføreren.

RE-FORMATIO's Forlag

Pastor em. Olav Fog, J. P. Sørensens Vej 30, 8660 Skanderborg, tlf. 8653 8008. E-post: Olavfog@tele2adsl.dk

RE-FORMATIO ÅRGANG 49 Maj 2007 Nr. 1

Redaktionelt Kristus er opstanden.....	2
Prædiken: Peter Østerby-Jørgensen: Nu kom der bud fra englekor.....	3
Henrik Ertner Rasmussen: Kristenforfølgelse – levende nutid	7
Tilbud fra forlaget	11
Roald Flemestad: Den loyale oprører. Om Joseph Ratzinger/Benedikt XVI.....	11
Læst: <i>Peter Østerby-Jørgensen</i> : . . . i dette dit hus . . . v. Hartvig Wagner.....	18
Dryp: Islam – et totalitært system	19
Læst: Monica Papazu: I Guds klare solskin , v. Olav Fog.....	20
Dryp: Det prægtige forfald	28
Liturgi: René Yde: Agnus Dei i messen	28
Bekendtgørelser: Landskonvent 2007	30
Bekendtgørelser: Kirkelig sommerlejr 2007	31